List 22. **NOVICE** Tečaj XXIX.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gold. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 31. maja 1871.

Obseg: Potni poduk o Krasu in o pogozdovanji Krasa. (Dalje.) — Kako primerno pripravljati gluhoneme za sprejem v kako gluhonemnico. (Dalje.) — Telovadno in boriteljsko imenoslovje. (Dalje.) — Primula veris. (Konec.) — Govor dr. Coste v 44. seji zbornice poslancev 25. maja t. l. — Mnogovrstne novice. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Potni poduk

o Krasu in o pogozdovanji Krasa.

Spisal za domorodce notranjske Ljudevit Dimic,
c. kr. nadgozdnar in gozdni poročevalec, ud centralnega odbora kmetijske družbe.

(Dalje.)

Zdaj naj Vam pa povem izgled, kako bi se na ta način jelo pogozdovati.

Neka soseska na Notranjskem ima na primer 100 oralov (johov) golega Krasa. Župan bi hotel nagibati pogozdovanje te goličave, kako bi se to začelo?

Najpoprej bi župan sklical možé in napravil bi se sledeči sklep: Naj se vsi posestniki združijo in po srenjski tlaki za pogozdovanje namenjeni prostori čisto posnažijo, in iz nabranega kamenja (kterega je treba tudi izkopati) napravijo ograde.

Ako se tla — kakor sem vže poprej omenil — še nekoliko pognojijo, naj župan poprej ko sneg skopni, piše kmetijski družbi, bodi-si naravnost, ali pa dotični podružnici, naj mu ona meseca sušca gozdnega semena pošlje.

Kakor hitro bo vreme delu ugodno, naj se odloči isti del goličave, kterega hočete letos posejati, recimo, dvajseti del, to je, 5 oralov.

Ta prostor naj se vnovič posebno ogradi.

Ako sejete črni borovec, potrebovali boste za 5 oralov 30 funtov semena, in to ne bode više stalo ko 15 goldinarjev.

Zabiti se ne sme severo-izhodnji del goličave poprej pogozditi, zakaj burja večidel od te strani piše, toraj se more tudi za zavetje skrbeti.

Potem boste jeli zemljo za gozdno setev pripravljati. 2 do 3 čevlje saksebi boste napravili blizo 2 štirjaška (kvadratna) čevlja velike prostorčeke za gozdno seme. Po teh prostorih je treba travo odkopati in obrniti jo, zemljo kar se dá osnažiti kamenja in korenin, in porahljati jo, da se potem seme lože prime in požene.

Kako se seme seje, ali kako se mlada drevesa sadijo, tega Vas danes obširno in tudi ob kratkem ne morem učiti. O tem se morate poprej, ko bote omenjeno delo začeli, posvetovati s kakim gozdnarjem. Nadjati se je pa tudi, da bo kmetijska družba kmalu izdala poduk za gozdarsko drevorejo.

Kakor hitro je prvi del z lesom zasajen, se po njem ne sme več pasti, ali brez zadržka se bo paša 15 let potem na prvem delu zopet začela. Po nezasajenih delih se zmiraj še lahko pase, ako les tam sam od sebe ne poganja.

Do 15. leta po prvi setvi bode tedaj za pašo vsako leto 5 oralov manj odprtih, od 16. leta naprej pa se bo vže paša zopet po zasajenih delih začela, kakor hitro po vrsti 15. leto dosežejo. Toliko, kar je toraj zavoljo gozda pašo omejiti potreba, se tudi namestila dobí.

Mnogo je tacih dreves, kterih perje se rabi tudi za klajo, zlasti za ovce in koze, na primer: jesen, brest, javor, hrast in akcija so za to pripravna drevesa. Taka drevesa naj se povsod zasadijo, kjerkoli je kaj prostora, med sadjem, pri vaséh, pri mejah itd. V jeseni se perje osmuče in v senci posuší, in taka klaja je dobra zlasti za drobnico. Najbolje je jesenovo perje; eno samo jesenovo drevo bo dalo vsako leto 10 funtov perja, in to je za prerejo toliko vredno, kakor 20 funtov slabe krme.

Na Kranjskem je nekdaj cvetela lepa navada, po kteri je moral vsak ženin, predno je stopil pred oltar, vsaditi v domači zemlji 20 ali še več dreves. Ta navada naj se ponovi! Noben Kranjec bi ne smel oženiti se ali cesarstvo zapustiti, ako ni poprej primerno število dreves posadil v domačo zemljo.

Odkod bodemo pa sadik vzeli? — nastaja vprašanje.

Pri vsaki ljudski šoli naj se napravi gozdna gredica in tudi sadišče za sadno drevje. Tukaj naj se otroci v drevesetvi podučujejo in tukaj naj se kmetom sadike delijo.

Morebiti bode še kdo vprašal, kdo pa mu bo pokazal, kako da se gozd seje in sadí?

Treba je, da nam vlada izobraženih gozdnarjev pošlje na pomoč, dežela pa naj skrbí, da se tudi učitelji olikajo v gozdarstvu in drevoreji, bodi-si v snežiški gozdarski šoli, bodi-si v Ljubljani, kjer sem tudi jaz pripravljen, meseca septembra učitelje v tem predmetu podučevati.

Razun tega je pa tudi med Vami dosti omikanih in izvedenih mož, kteri Vam bodo gotovo z veseljem roko podali, če se boste hoteli posvetovati.

Vspeh tacega truda ne bode izostal, kajti izgledi nam to jasno dokazujejo. Koliko je bil pred 50 leti oral (joh) grunta na ljubljanskem močvirji vreden, predno se je na suho djal? Komaj 20 krajcarjev; zdaj veljá 100 do 200 gold. in še čez. To je jasni dokaz, da človek s trdno voljo neizrečeno veliko zmore.

Rekel sem poprej, da naj po dolinah in nižinah srenje same pogozdovanje vršijo, in pri tem jih bode vlada tudi gotovo rada podpirala.

S čem?

1. Tisti deli Krasa, kjer so srenje gozd sadile ali sejale, in pašo odstranile, naj se za 20 let oprosté vsega davka.

2. Učiteljem naj se denarna podpora daje, da se olikajo tudi v gozdarstvu.

3. Kdor največ golega sveta v gozd spremení, najlepše sadišče napravi, ali po mejah in po druzih prostorih največ dreves zasadi, tistemu naj se podeli denarna premija.

4. Vlada naj nas deloma zaklada s semenom.

5. Vlada naj nam za vodstvo pogozdovanja Krasa izobražene domače gozdarje pošlje.

S tako podporo se ne bomo vtrudili važno nalogo dovršiti. Vsak izmed nas naj si pridno prizadeva, da se nam te želje spolnijo. Jaz bom, kot ud centralnega odbora kmetijske družbe gotovo svoje storil.

(Konec prihodnjič.)

Podučne stvari.

Kako primerno pripravljati gluhoneme za sprejem v kako gluhonemnico.

Spisal Ivan Nep. Boštjančić.

(Dalje.)

§. 12. Obširniše vidimo mimične obraze pri onih, ki govoré z ognjem, z notranjo ganjenostjo. Opazujmo le človeka, kedar je v zadregi ali pa razdražen: v tacem stanu velikrat besedo izgubí, ali jo pa tudi misel prehití, in po razmeri, kakor se to zgodí, postane mimično izraževanje živejše in močnejše, dokler poslednjič na vrhuncu strastne vnetosti jezik svojo službo odreče in umrje poleg najživejšega gestikulovanja.

Razvidimo iz tega, kako globoko je v naturo našo vcepljena mimika, in da roka nature sama je, ki gluhonema vodi k rabi mimičnih obrazov. Drugače bi pa tudi ne mogli razumeti, na kak način mora priti ubogi, nevedni, zapuščeni gluhomutec do srečne misli, da si z gestikulacijo nadomesti, kar mu je stvarnica neusmiljeno odrekla. Še bolj bi nas pa osupnila zavest, da rabijo vsi gluhonemi brezi vsacega izjemka to sredstvo v medsebojno in tudi v porazumljenje z govorečim okrožjem. Če ni mimično govorjenje lastnina edinih gluhonemov, vendar je njihov edini jezik in zato ga tudi s pravico jezik gluhonemov imenujemo, kajti oni prav za prav razvijejo in porabijo vsacemu človeku prirojeni mimični kal. V drugem poglavji pridem zopet na to in pokažem, na kak način si gluhonem svoje mimične obraze izbira in vstvarja, za zdaj vprašam le, kak namen in kako sposobnost ima mimika gledé njegovega razvoja.

§. 13. Mimika je za gluhonema velike važnosti. Mislimo se v društvo, v kterem se govorí o stvaréh, kojih mi ne razumemo; kako sitno bi se nam zdelo; in ko bi se društvo razgovarjalo v tujem, nam nerazumljivem jeziku, kako dolgočasno bi nam bilo; komaj bi čakali, da nas kdo reši iz take mukepolne tovaršije. In vendar bi imeli tako le slab dozdevek, senco o stanu gluhonema, kteremu je odrezana vsaka nit, ki bi ga mogla vezati na društvo, kajti, kar bi nas v navedenem primerljeji k večemu za par ur zadevalo, to ostane pri njem stanovitno brezi vsacega upanja na bolje. Življenje sredi puščave, oddaljeno, samotno brez vsacega človeškega soseda, bilo bi pretrpežljiviše, kakor taka osamljenost sredi govorečega društva. Iz te osamljenosti, iz te puščave reši ga mimika. Njegovi stariši in bratje in sestre in sploh vsi, ki pridejo z nesrečnežem v vsakdanjo dotiko, naučé se sčasom njegovih mimičnih obrazov, naučé se jih tudi rabiti. S tem je izobčenje odstranjeno; njegova osamljenost sicer ni popolnoma odpravljena, a jako olajšana.

Z mimiko nam razodeva gluhoném celo svojo notranjost, ž njo nam predočuje svoje misli in želje; kar on vé, meni, sluti, čuti, želí, tirja, nam mimika pové. Ona je tedaj razodetje njegove duše, nedvomljivo in neovrgljivo spričevalo njegove notranje razumnosti in podučljivosti. Mimika uniči pri mirnem opazovalci staro krivo misel, ktera stavi gluhonema v vrsto maloumnih, ona mu povrne njegov prostor v človeškem društvu.

Vrh tega je poslednjič mimika deležnica pri njegovem duševnem razvoji. Potreba znamenja, ki se mora vzeti iz stvarí, ktero hočemo zaznamovati in koje se sè stvarjó samo strinjati mora, ostrí pazljivost na opazovanja, ki se mu ponujajo, ona sili k primerjevanju in vzrokuje stvarjenje splošnih pojmoj; znamenje samo mu pa pomaga, da stvar in spomin na-njo laže ohrani. Občeč s pomočjo mimičnih obrazov ž njegovim okrožjem, mu vzrokuje tako občenje delo in vajo in ravno s tem tudi razvoj njegovih duševnih močí. Na tak način pregleduje vsak dan svoje skušnje, sodbe in sklepe in razvidi, kaj je v njegovih opazovanjih in mislih slabo, enostransko, zmešano; prisiljen je popraviti se: pomnoží si vednosti deloma iz neposrednjega poduka, deloma po nagibu, ki izvira iz občenja z njegovim okrožjem. (Dal. prih.)

Telovadno in boriteljsko imenoslovje.

Sestavil Ivan Z. Vesely, načelnik „Sokola“ ljubljanskega.

(Dalje.)

N.

Nachgreifen, poprijeti.
Nachgriff, poprijem.
Nachhauen, odseči.
Nachhieb, odsek.
Nachmann, naslednik.
Nachschub, odtoč.
Nachsprung, odskok.
Nachstoss, odbod.
Nachstossen, odbosti.
Nacken, tilnik.
Nebenhieb, sek ob strani.
Nebenmann, sosed, vstričnik.
Nebenrotte, četa ob strani.
Nest, gnjezdo.
Niederlassen sich, spuščati se.
Niedersprung, skok navzdoli.

O.

Ober, zgornji.
Oberarm, nadlahtje.
Oberarmhang, nadlahtna vesa.
Oberleib, nadtrebušje.
Oberschenkel, stegno.
Oberschenkelhang, vesa na stegnih.
Obertheil, zgornji del.
Ordnung, red.

P.

Paar, dvojica.
Parade, obramba.
Pariren, prestreči.
Parirung, prestreča.
Pausche, roča.
Pfahl, kol.
Pfeil, puščica.
Pfeilbogen, lok.
Pfeilstiel, puščišče.
Pferd, konj.
Plastron, oklep.
Posizion, stan.
Prellen den Fuchs, metati lisico.
Pyramide, skupina.

Q.

Quarthieb, notranji sek.
Quartlage, pologa dlani.
Quer, vprečen.
Queraufgriff, naprijem vprečni.
Quergrätschen, kreča vprečna.
Querhang, vesa vprečna.
Quersitz, seja vprečna.
Querstand, stan vprečni.
Querstehen, stati vprečno.
Querstütz, opora poprečna.
Querstützen, opreti se vprečno.
Queruntergriff, vprečni podprijem.
Querwage, razovka vprečna.
Querwippen, kolebati vprečno.
Querzweigriff, vprečni dvoprijem.

(Dal. prih.)

Mitologične preiskave.

Primula veris.

Spisal Davorin Trstenjak.

(Konec.)

Ko sem že ta članek o mitologičnem pomenu „primula veris“ dovršil, izvem, da trobentico imenujejo v fari sv. Heme pod Podčetrtkom: lagotica.

Ako presodimo pomen te besede, sopet v njej nahajamo odnašanje do svitlobe, bliska itd. V sanskritu ladž pomenja „splendere, fulgere“, žariti, in v ruskih narečjih še se je ohranila beseda: lagun, degot, aestus, Brand, Gluht itd. (glej „Gilferding o srodstvie jaz. slavj. str. 222) primeri še slovaško: ligotati, corruscare, ligotačka, Flittergold.

Sem spada tudi ime božestva spomladi pri Litovcih: Ligo, pred kterim je večni plamen gorel, ki ga je čuvala nedolžna — čista devica. V litovščini pomenja ligot „schauckeln, schwenken, wippen, wiegen“, sami pomeni, kteri se bližajo pomenom gibajočih, zihajočih se solnčnih žarov. Korenika ladž pa tudi znači: robustum esse, in tej primeri slov. lagoden, firmus, optimus, nelagoden, infirmus. Korenika ladž še znači: laedere, occidere, in iz te imamo staroslov. lagijr, topor, ascia, sekira, bradva.

Star mož v moji fari mi je rekel, da trobentici tudi pravijo lakavčica, mavričica, toda bi sopet stala v zavezi z lokom, mavrico (iris), ktero ljudstvo tudi imenuje: božji stolec, starodavni poganski narodi pa so mislili, da na ta stolec sede bog groma in bliska, ko je premagal crjake viharjev in neviht.

V imenih ene edine cvetlice tedaj vidimo ohranjene korenike: jag,*) rag, lag, ktere značijo: svetiti, bliskati, žariti itd.

Jeli ni slovenski jezik bogat in čestivreden, in jeli ni bil naš narod že od nekdaj bistroumen in pobožen?

Politične stvari.

Govor dr. Coste

v 44. seji zbornice poslancev 25. maja t. l.

po stenografičnem zapisniku.

Na drugem mestu razpravljamo na kratko obravnave zbornice poslaniške o glasoviti adresi, ki so jo v zbornico poslancev pritirali ustavoverci. Ker pa je dr. Costa v tehtnem svojem govoru tako jasno dokazal puhlost modrovanja centralistične klike in odkritosrčno odkril njene namene, kteri ne merijo na drugo nego na to, da ne bi se porazuméli narodi avstrijski in bi potem Avstrija propasti morala, zato vemo, da vstrežemo našim bralcem, ako jim ves nemški govor od besede do besede prevodimo v jezik slovenski. Iz dostavkov stenografičnih bodo razvideli, kako so večkrat kričali vščipljeni ustavoverci na levi, in kako zadovoljni so bili vsi, kterim je sprava narodov pri srcu.

Govor dr. Coste se je glasil tako-le:

Že moj predgovornik te (desne) straní visoke zbornice je pretresaval formalnost v adresinem vprašanji. Mene veže dolžnost, tudi nekaj besedí spregovoriti v tej zadevi ter najprej pozornost obrniti na naslov te predloge. Jaz ne bom več govoril o „ustavnem odseku“. Jako me veseli, da g. prvosednik sam je moral pritrditi mojemu ugovoru, da ni „ustavnega“ odseka in da odsek, ki se tako imenuje, ni imel pravice nadeti si ta naslov. (Dobro! na desnici.) Toda, kar hočem poudariti, je to, da danes imamo pred seboj poročilo „s predlogom“, naj se odpošlje adresa cesarju.

Prosim, naj slavna zbornica pozor obrne na besedo „s predlogom“. Mi toraj nimamo odsekovega poročila o kakovem predlogu, ampak odsekovo poročilo s predlogom. Moj častiti predgovornik te (desne) straní je jasno dokazal, da se predlogi v tej zbornici smejo predlagati ali kot vladni predlogi ali kot predlogi posameznih udov, in da se pa v opravilnem redu, naj se še tako marljivo išče, nikjer ne nahaja pravica, vsled ktere bi smel kakov odsek visoki zbornici predlagati samostojne predloge.

Ugovarjalo se je, da je navada, da odseki na pr. pri posvetovanji proračunov, predlagajo resolucije itd. Jaz mislim, o tem ni nikakoršne dvombe, da to, kar po opravilnem redu kot postranski predlog, kot poprava ali pristavek sme pri drugem branji predlagati posamni poslanci, sme tudi odsek predlagati kot postranski predlog ali pristavek; bilo bi morda razumljivo — če tudi morda dvomno — ako bi bil odsek vladne predloge s sporočilom predložil visoki zbornici ter mu na koncu dodal resolucijo, naj se adresa pošlje Njega Veličanstvu. Jaz bi bil pa tudi v tem primerljeji temu odločno ugovarjal, ko bi bil odsek koj sestavljeno adreso predlagal. Jaz stavim samo to-le vprašanje: ko bi pri obravnavanji kterega koli predmeta, bodi-si proračun ali kaj druzega, kteremu poslancu prišlo ne misel, kot dodatek predlagati, „naj slavna zbornica sklene, da se njegova že sestavljena adresa izročí Njega Veličanstvu“, ali ne bi g. prvosednik kar rekel, da to je samostojen predlog, ki se mora obravnavati sam za-se? In vsa zbornica bi mu pritrdila s popolno pravico.

Zato se popolnoma skladam z mislijo g. predgovornika te (desne) straní in tudi sam še izrekam to, da je zoper opravilni red, da je odsek to sporočilo podal s samostojnim predlogom, in da je zoper opravilni red obravnavati ga. (Dobro! na desnici.)

Odsek nasvetuje adreso do Njega Veličanstva. Ako adresa do Njega Veličanstva ni nič druzega nego izraz dvorljivosti, odgovor na ogovor svetlega prestola, tedaj to djanje nima one važnosti, kakor predlog, naj visoka zbornica iz lastnega nagiba Njega Veličanstvu pošlje adreso, v kteri izrazuje svoje mnenje. Meni se zdi, da ni važnejšega posla v vsem djanji visoke zbornice mimo tega, da ona iz samolastnega nagiba svoje mnenje izreče najvišemu prestolu. Tak predlog moral bi vendar globoko premišljen in popolnoma utrjen biti na vse strani. Adresin odsek nam pa predlaga adreso brez vseh razlogov; kajti poročilo, ki bi imelo povedati njene razloge, v desetih vrsticah ne pové nič druzega, kakor da se je odseku potrebno zdelo sestaviti adreso, — zakaj pa potrebno, tega nam ne pové poročilo. (Pritrjenje na desnici, smeh na levici.) Odsek navaja samo dve stvarí. Prvo je „posvetovanje o predlogih odseku izročenih“. No, to vemo, ena predloga je vsled odsekovega poročila rešena z dnevnim redom, in takrat se odseku ni zdelo potrebno predlagati adreso do Njega Veličanstva. Drugih dveh predlog, izročenih mu, odsek še ni vzel v konečno posvetovanje. Jaz toraj tudi ne umem, kako ste ti predlogi priliko dali staviti tak predlog. Gotovo je toraj, da so besede „posvetovanje o predlogah odseku izročenih“ le puhle fraze. Ko bi pa tudi bile kaj več, gotovo ima visoka zbornica in vsak njen ud pravico zahtevati, naj se mu razodenejo

*) V kakošni zavezi stoji slov.-hrvatsk. jagli, jegli puls milliacia candida, prosena kaša v rusk. narečjih: jaglovi, ječmeni? — Brez dvombe je pomen postal po žganji, paljenji, pečenji, kakor srbsk. jagla, granum zeae (koruze tostione disruptum, primeri še sansk. jâdža, varena, žgana, pečena riškaša. Pis.

*

razlogi, ki so silili odsek, tako važen korak storiti, kakor je ta, da se Njega Veličanstvu odpošlje adresa. Pravico to zahtevati ima vsak ud te zbornice in vsa zbornica, in odsek, ki ne stori tega, ne spolni svoje dolžnosti.

Odsek pa tudi prav za prav ni iz predlóg, ampak kakor se bere „zlasti iz ministerskih razjasnil“ izvil potrebo predlagati adreso, in odsek je tako priprost, da misli, da so ta razjasnila znana vsakemu udu te zbornice, ker je imel očitne shode. Odsekovi shodi so bili, to je res, očitni, in ker so bili očitni, zato sem imel pravico, udeleževati se jih, toda dolžnosti nisem imel, toraj imam pravico zahtevati, da mi odsek, če hoče staviti važen predlog, v prevdarek predloží ona ministerska razjasnila (velik nemir na levici), iz kterih on sklepa, da je treba adrese. (Pritrditev na desnici. Vsečnost in ploskanje na galerijah.)

Prvosednik: Prosim, pri miru biti na galerijah.

Dr. Costa (dalje): Vrh tega je pa tudi stavek o očitnosti odsekovih obravnav puhla fraza; kajti dobro je znano odsekovim udom, da najvažnejša odsekova seja, namreč seja, v kteri je adresin predlog bil predložen, posvetovan in sklenjen, nikoli ni bila oznanjena v zbornici, ker je bila v nedeljo, ki nismo zborovali, s posebnimi vabili napovedana odsekovim udom (klici: jako dobro! na desnici), zato tudi to ni nič druzega, nego puhla fraza, in popolno pravico imam reči, da razlogov, ki bi imeli utrditi potrebo adrese, ne najdem v poročilu, da toraj adresa nima temelja.

Jaz se ne morem spuščati v to, da bi to, kar kakov časnik — resničnega ali neresničnega — objavi, bil razlog, iz kterega naj se sklene adresa. Meni nikakor ni zadosti, da sem bral v kakovem časniku — ne vem, ali je res ali ne — da je ministerstvo na izpraševanje bilo pozvano, in da je odsek vsled tega izpraševanja in ministrovih odgovorov bil tako vznemirjen (veselost na desnici), da je moral iti spat (še veča veselost), da si je iztuhtal merilo, s kterim bode meril državniške zmožnosti naših ministrov itd.; — vse to meni ne dá razloga, da bi rekel, ker sem to bral v nekem časniku, zato je utrjen predlog za adreso. (Dobro! na desnici). Prevažen predlog, predlog, ki od visoke zbornice zahteva, da rabi svojo najvažnejšo pravico, stopiti pred prestol in tako posredno seči v bistveno pravico krone, vsled ktere si svoje svetovalce voli po svojem prepričanji, po svojem spoznanji, po lastni prosti volji — tak predlog ni utrjen. (Všečnost na desnici).

Rečeno je bilo, adresa prav za prav meri na to, da se ministerstvu pred očí postavi ali pové prestolu: „ne poštenost, ampak zmožnost ministerstva je v dvomu! No, če bi ta poglavitna misel imela biti v adresi, potem se čudim, da v adresi ni rečeno: Veličanstvo, izvoli si x-a ali y-a, ali naroči x-u ali y-u, da mi sestavi novo ministerstvo“. (Ugovor in klic: ohó! na levici.)

Naravnost to ni rečeno, ali neposrednje se pa čuti ali da govorim z Göthe-jem: posrednje „ist das des Pudels Kern“ (prav v tem grmu tičí zajec). Da se tak prevažen predlog stavi v zbornici, treba bi bilo po mojem prepričanji ne le jako obširnega in globoko premišljenega utemeljenja, ampak ne bi se smelo prezreti, da ravno nismo v Angliji, in da se ono, kar piše slavni profesor Gneist in se nam je bralo, ne vjema z Avstrijo, če tudi je izvrstno za Anglijo; — ne bi se smelo prezreti, da se nahajamo v zadevah, ki zbornici na srce pokladajo dolžnost, dobro prevdariti, ali se ima storiti ta korak z ozirom na razmere, v kterih je ta zbornica sama.

Brez vsega dvoma in tudi v sami Avstriji po najnovejši decemberski ustavi je še ustavno, da razun te in gosposke zbornice — imamo še drug faktor postavodajstva: to so deželni zbori; in prav ti so posebnosti v Avstriji, vsled kterih se tolikanj loči od posebnosti in razmer angleških. Ako toraj ta zbornica hoče govoriti o splošnjem stanji, o občnih političnih razmerah, tedaj naj ne prezira, da ne sme v nasprotje staviti se z znanimi dotičnimi razjasnili, željami in adresami posamnih kraljestev in dežel. (Dobro! na desnici.) Gospôda, menda vendar ne mislite, da se glas postavnih zastopnikov posamnih kraljestev in dežel, ki je po različnih adresah ali resolucijah dospel do prestola, ne bi imel tudi ceniti pri prestolu. O tem pa menda ne dvomite, da to, kar izreka adresa, je v najdoločnejšem nasprotji s tem, kar je od najpoglavitniših kraljestev in dežel in tudi od veče večine postavnih zastopnikov kraljestev in dežel prišlo do prestola. (Ohó! na levici; da, da na desnici.)

Pa posebni položaj te zbornice, mislim, brez ozira na deželne zbore, postavodajalne faktorje v nekterih stvaréh, moral bi zbornici biti nekakov migljej; kajti vsemu svetu znana je skrivnost, da ima mogočno kraljestvo te avstrijske države v tej visoki zbornici le vsled posilne volitvene postave deloma nekak zastop, in da od 203 poslancev, kolikor bi jih moralo sedeti v teh klopéh, pogrešamo jih mnogo.

Ako toraj adreso morda sprejme mala večina, bode njemu, ki ima nalogo prevdarjati to adreso, celó nemogoče, pri tem prevdarjanji prezirati glasove, ki jih ni tukaj, kajti mogoče je, da bi prava večina bila vsa druga, kakor je ta, ki je zdaj tukaj. (Ugovor na levici; klici: da, da! na desnici.)

(Konec prihodnjič.)

Mnogovrstne novice.

* *Število slepih in gluhonemih je na Kranjskem* v primeri z drugimi deželami precej majhno. Lani namreč, ko so po vsem cesarstvu šteli ljudí, so na Kranjskem, ki ima 463.273 duš, našteli slepih 245, gluhonemih (mutastih) 291; po takem na 1891 ljudí pride 1 slep, in na 1542 ljudí 1 mutast. Mutastih tedaj, ki jih je v goratih deželah največ, je v Dalmaciji in za Dalmacijo na Kranjskem najmanj. Če slepih iščemo po deželi, jih najdemo v Ljubljani 21, v postojnskem okraji 21, v kočevskem 37, v krškem 11, v Kranjskem 23, v okolici ljubljanski 23, v litijskem 16, v logaškem 28, v radoljškem 12, v novomeškem 17, v kamniškem 22, v črnomeljskem 14, — mutastih pa v Ljubljani 12, v postojnskem okraji 32, v kočevskem 41, v krškem 15, v kranjskem 27, v okolici ljubljanski 38, v litijskem 25, v logaškem 27, v radoljškem 8, v novomeškem 19, v kamniškem 25, v črnomeljskem 22.

Dopisi.

Iz Prage. (*Občni zbor „Slavije“, vzajemno-zavarovalne banke*) je bil pri velikej vdeležbi družabnikov 16. dne t. m. Poleg letnega sporočila je ostalo konec leta 1870. v 1. in 2. odd. za zavarovanje na doživetje i smrt družabnikov 7886 z zavarovano istino 3,945.816 gold. Po smrti 5 družabnikov je „Slavija“ trpela škode 5300 gold., ktero je v popolno zadovoljnost preživečih dedičev izplačala. Čisti dobiček po odbitku vseh stroškov iznaša 38.966 gold. 89 kr.; to je odbor napotilo k temu, da bi se vže letos poplačala vsa od ustanovnikov posojena zakladna zaloga. — V 3. oddelku, društvah vzajemnega podedovanja, je ostalo konec leta 1870. zavarovanih družabnikov 7238 z vpisano istino 3 milijonov in 364.871 gold. Iz vplačanih vlog se je kupilo za 45.000 gold. zastavnih listov hipo-

tečne banke in akcij „živnostenske banke“, kakor tudi za 40.000 gold. akcij kmetijskih sladarnic na Českem in na Moravi. Del teh vlog se je obrnil za posojila kavcij zasebnikom in državnim uradnikom in za posojila denarnih zalog takovim slovanskim izobražencem, kteri so brez vlastnega zakrivljenja v roke tujim skopuhom padli in s posojilom od „Slavije“ jim danim na dvanajstletno amortizacijo svoje razmere lahko vravnajo. Na oba ta načina se vloge pod najugodnejšimi pogoji na dobiček nalagajo. — Od čistega dobička živ. oddelkov predlaga odbor polovico odločiti v zakup vlastne hiše za banko „Slavijo“; to se je tudi enoglasno sprejelo. Sijajni ta vspeh v vseh treh oddelkih pripisuje odbor českomoravskemu časnikarstvu, ktero vsako podvzetje „Slavije“ posebno podpira in mu zato izreka najvrelejšo zahvalo. Vsa skupščina zakliče českemu časnikarstvu trikratno gromeče: Slava!

Z zavarovanjem proti škodam ognja je začela „Slavija“ še le v začetku leta 1870. in je na koncu leta štela vže 12.255 družabnikov z zavarovano istino 14 milijonov 84.135 gold. Ta nepričakovani razvoj pripisuje odbor narodnej zavednosti Slovanov, kteri so začeli svoje premoženje edino le slovanskim zavodom v roke dajati. Stroški pri vstanovljenji tega oddelka so bili veliki, a vendar znaša čisti dobiček za 1870. leto 4382 gold. 88 kr., kteri se bode poleg členka 5 pravil odd. IV. deloma razdelil za napravo gasilnih priprav in popravo poslopij med one občine, v kterih je pri „Slaviji“ zavarovanih vsaj 10 številk za istino 5000 gold. Dalje se je dalo na voljo vsacemu družabniku prepustiti čisti dobiček ali narodnemu gledišču ali cerkvi sv. Vida v Pragi. Ta poslednji dobiček znaša pomerno za vsacega člena 6 kr., kajti največe število družabnikov je k „Slaviji“ pristopilo v poslednjih treh mesecih leta 1870., in se tedaj iz njih čisti dobiček računiti ne more. Gospodarski odbor tedaj predlaga, da bi čisti dobiček na naslednji način bil razdeljen: 3000 gold. za gasilno pripravo in popravljanje poslopij, 407 gold. 89 kr. narodnemu gledišču v Pragi in 407 gold. 89 kr. za dozidanje cerkve sv. Vida v Pragi. — Ker stojí v §. 5 pravil, da se ima občinam prispevek 1000 gold. razdeljevati, predlaga odbor, naj se ta členek premeni tako, da bi se vže z letošnjim letom počenši k naznanjenej pričini dajali zneski po 500 gold., ker bi takova zmena več občinam v korist bila. Ti predlogi se sprejmo enoglasno in vsa skupščina zakliče tistim členom, kteri so se odrekli čistega dobička v korist obeh narodnih spominkov, gromeče: „Na zdar!“ Prispevkov so razredeli 6, in sicer 3 na Českem, 2 na Moravi in 1 na Slovenskem poleg dohodkov iz teh treh dežel računjeno. Po predlogu dr. Palacky-ja se izžrebanje občin odroči na konec zborovanja. Odbor se nadeja, da bodo prihodnje leto ti prispevki mnogo veči, ker šteje „Slavija“ vže sedaj 22.000 zavarovanih družabnikov proti škodi ognja in pričakuje od novo pristopajočih, da bodo mnogoštevilno prepuščali čisti dobiček v korist narodnega gledišča in svetovidske cerkve; dalje pa prosi československo časnikarstvo, da bi „Slavijo“ tudi v prihodnje blagovolilo podpirati. — V tem 4. oddelku je tudi samoupravni oddelek slovanskih mlinarjev, kterih je bilo do 31. grudna 1870. leta 650 pri „Slaviji“ zavarovanih z istino 2 milijonov in 127.519 gold. Do konca malega travna 1871. leta pa je narastlo njihovo število na 1050 z zavarovano istino 3 milijonov in 270.769 gold. Čiste zavarovalnine se je sešlo 32.294 gold. 60 kr. in v menjicah 91.831 gold. 77 kr. Do konca leta 1870. je pogorel en mlin; leta 1871. pa vže 5 in sicer vsi na Českem, kterim se je vsem skup izplačalo nagrade 18.257 gold. 85 kr., od kterih spada na vlastni račun 5766 gold. 45 kr., drugo pa na zavode, pri kterih je bila „Slavija“ v podpornem zavarovanji. Po druzih slovanskih deželah do sedaj ni še pogorel niti edini mlin. — Ta oddelek vodijo mlinarski poverjeniki, kterih je na Českem 128, v ostalih deželah pa v vsacem okraji eden. Ti poverjeniki predlagajo družabnika k zavarovanju preiskavajo škodo, ktero je požar storil in vstanovljajo nagrado. Čisti dobiček v mlinarskem oddelku za leto 1870. obnaša 334 gold. 95 kr. (Kon. prih.)

Iz Brega na Primorskem 17. maja. — Kakor Slovencem povsod, tako je i nam Brežanom osoda vedno nemila. Komaj se prikaže na vedno nam nejasnem podnebji kaka zvezdica, vže jo zakrijó temnočrni oblaki i odtegnejo jo našim očém. Veselim srcem smo se pred dvema letoma nadejali, da z vedno bolje prihajočimi letinami bode nastopila ugodnejša dôba tudi našim národnim težnjam, timveč, ker smo imeli takrat dovolj sposobnih duševnih močí, ktere so pa žalibože! le za kratek čas ukaželjno ljudstvo dramile in vodile. Sedaj so se razmere zeló predrugačile, i ni se nam nadejati, da nam hitro napoči dôba milejša; treba bode veliko truda, da národna reč pri nas ne krene na rakovo pot. Národnih učiteljev v Dolini i Boljuncu ni več; zapustila sta službi, ker se jima je preslabo plačevala, a naslednika nista jima kos. Čitalnica v Boljuncu hira na sušici i menda zamrje, zgubivši vrlega podpornika gosp. Sveta, kooperatorja v Dolini, prestavljenega v Podgorje, kteri se je s priljudnostjo i v obče hvalevrednim obnašanjem prikupil vsem faranom. — Bolje nam je stanje v gmotnih zadevah, ki nam ga je pospešila vrla Brežanka, ktera vedno dovolj snubačev (kupcev) dobiva.

Iz Rupe na Primorskem 24. maja. — Ni ne čudo pri nas, ki prebivamo pri morji, da se kak prostak, pri kterem ni nobene zrele misli, šopiri zoper narodnost, zoper svoj materinski jezik; čudo pa je to, da župan kaj tacega svetu na videlo iznaša in s tem sam sebi podpisuje „ubožni list“. Tu imate, mile nam „Novice“, od župana Kalčič-a, kmeta iz Lipe na slovenski zemlji, izviren oklic njegov od 26. svečana t. l. Tiskajte ga, da svet vidi, kako da ta Calcich grli laščino na ljubo Lahonom, materni jezik pa za duri postavlja. Tudi pečat je imela poprej županija slovanski; zdaj pa, ko ta renegat županuje, dal si je napraviti nemškega. Oj, srečni kulturonosnik Calcich! Oklic njegov z nemškim pečatom se tako-le glasí:

„Aviso. Quallunque nelle Comune della Podestaria di Jelsane che sono quattordici, vera in via politico, punito di fumare gli Cigari ed fume senza coverchio, da fiorini 1 fino 5. — Lippa il 26. Febbrajo 1871.

Il Podestar: Calcich“.

Milostljivo je privrgel ta mož tudi slovenske besede tako-le:

„Oglas. V seh Vaseh, katere so pod Glavarstvu Jelšansku je prepovjedanu cigare kadit ali pa Fajfe bres pokrova bo kazovan od 1 do 5 Goldinaru.

Lippa na 26 Svečan 1871. Glavar: Calcich“.

Gledite: kaka sodrga oklicev za slovenski narod! Gotovo dobí „podestar“ Calcich svetinjo iz Florence.

V Gorici 27. maja. —x+y— Ako Vam na moj poziv v poslednjem listu ni došlo od g. prof. M. kaj pojasnil v zadevi goriškega deželnega nadzorništva — in jaz mu ne morem zameriti, če se noče spuščati v kačljive osebnosti, pa tudi še iz druzih vzrokov mu molčanja za zlo ne jemljem — naj priobčim jaz nekaj drobtinic, ki sem jih nabral tu pa tam. Minister za uk ni ravnal tako lahkomiselno, kakor se kaže. Gledé na to, kar mu je bilo došlo črno na belem od deželnega šolskega sveta, in z ozirom znabiti tudi na neke čudne ponudbe, ktere so mu došle za hrbtom šolskega sveto-

valstva, se je nekaj časa obotavljal in ni hotel predložiti sedanjega nadzornika G. cesarju na potrdbo. In, akoravno sta mu razen barona R. prigovarjala še tudi dva druga tukajšnja veljaka, kterih enemu bi se spodobilo nad strankami stati, ni hotelo pomazano kolo teči. Vsa reč je šla nazaj v Trst in od ondašnjega namestništva še le je prišel zadnji določivni predlog v Beč. To so skrivnosti ne le zvedencev naših, ampak vže tudi kavarniških krogov. Imenujejo se tudi osebe, kterih imena so našla pot do ministerskega pisalnika. Dva moža sta se neki sama ponudila (eden nju je nekdanji gimn. supl. K.); od neznane strani priporočan je bil g. Fr. Povšè, profesor na tukajšnji deželni kmetijski šoli. Priporočenec manjšine deželnega šolskega sveta je bil, kakor je znano, gimn. profesor in okrajni nadzornik g. Hafner.

Iz Gorice 28. maja. — Njegovo Veličanstvo je blagovolilo zaukazati, naj se podeli znesek 20.000 gld. deloma iz pripravljenih dobičkov, in deloma iz dobitkov 14., 15. in 16. državne blagotvorne loterije, v podporo deželnemu zavodu gluhonemov v Gorici.

Trst. (*Rojanska čitalnica*) napravi 8. dne junija besedo z deklamacijami in igro „Dobro jutro". Ker je igra v izvrstnih rokah, zato se nadejamo jako veselega večera. Vljudno vabimo k „besedi" ude; neudje so povabljeni po posebnih listkih. Odbor.

Maribor 28. maja. — Danes popoldne je bil slovesen pogreb gosp. Tomšiča, vrednika „Slov. Nar.", ki so ga na veliko našo žalost predvčeranjim dopoldne mrtvega v postelji našli. Tomšič je bil iskren rodoljub in mladeneč velike duševne zmožnosti. Bodi mu zemljica lahka!

Iz Cerkelj 26. maja. A. Š. — Tudi mi Cerkljančanje smo bili, po zgledu mnogo druzih krajev, tako srečni se v nedeljo popoldne pomenkovati o jako važnem predmetu, tukaj toliko čislanem in hvalevrednem poljedelstvu; imeli smo namreč kmetijski tabor. Mnogo ljudstva se je bilo sešlo na odločenem prostoru, a mnogo jih je žalibog izostalo zarad neugodnega vremena. — Prvi govornikov je po vpeljavnem predgovoru o zraku, vodi, svitlobi in gorkoti, kot neobhodnem sredstvu za rast in življenje, pretresoval poljedelstvo, kako naj bi bilo, kako naj bi se gojilo in obdelovalo, primerjaje ga kmetovanju druzih krajev in dežel, da bi kmetu hasnilo, ter mu njegov trud v vsakem obziru obilo odškodovalo. Govornika spremljati na polja, travnike, njive in gozde, o kterih smo marsiktero zanimivo črtico slišali kmetu v spodbudo in nam v poduk, mi ne pripušča niti čas, niti prostor. — Potem je govoril znani naš gorenski sadjerejec (Mihovec) o njemu toliko priljubljeni sadjereji, dokazovaje, koliko koristi kmetu donaša pridno gleštanje mladih sadnih drevesec, ter povdarjal, naj se kmetje iskreno poprimejo te dike kmetijstva. Lepo je res videti, če kmetič sam stopi med sredo radovednih in enakovrstnih poslušalcev, kajti tudi tukaj veljá geslo „verba docent, exempla trahunt" (besede mičejo, izgledi vlečejo). — H koncu naj še omenim, kar mi posebno leží na srcu. Tukajšnje ljudstvo je govornikove besede sploh verno poslušalo, a bojim se, da nauk ni po vse padel na dobro zemljo, da bi tako obrodil stotern sad, in sicer iz več vzrokov. Mnogo umnih gospodarjev je reklo: to je vse res, a mi smo že poprej tako kmetovali; to je tudi istina, kajti poljedelstvo je pri nas — pa samo poljedelstvo pravim — na precej visoki stopinji, ker skušnja jim vedri glave. Večina poslušalcev pa žalibog, posebno sedanja lahkomiselna mladež, potrebuje več olike, resnobe in vede v druzih z gospodarstvom tesno zvezanih rečeh. Ljudstvo tukaj je tako zadej, da le ta vé, kdor skusi; govori, kakor da bi blato drzal, v vsaki reči išče le šale in norčije — pa kakošne? In to prihaja vse iz gole nevednosti. Zato bi bilo veliko bolj želeti, da bi se najpoprej tej razvadi v okom priti skušalo, predno moremo kaj druzega pričakovati. Veliko si prizadevajo vse hvale vredni tukajšnji duhovniki ljudem blažeje misli, čisteje ideje, vcepiti v glavo, a malo se jih prime. Le kako velikansko vse potrebe tukajšnjega ljudstva obsegajoče in pretresajoče sredstvo bi morda nekoliko predrugačilo njihovo lahkoverno in vražam močno vdano mnenje. To bi pa dosegel le tabor, tabor, kakoršnega smo doživeli na Vižmarjih preteklega leta. Veliko bi lahko pisal o živi potrebi njegovi, a zdaj le toliko, ker smo ravno kmetijski tabor obhajali. Ljudstvo se vendar malo zdrami, razgovarja, zvedri ter zve, od kod to, kar ga bolí, kar mu rane seka nezaceljive!

Iz Gorenskega 26. maja. (*Tabor v Lescah*) po programu, kakor ga je osnoval taborski odbor, je tedaj res prepovedan, in kar je „Tagespošta" pisarila iz Ljubljane, da bode tabor 11. rožnika, je simpliciter laž. Tisti po c. kr. okrajnem glavarji Wurzbachu od ljublj. „Tagblatta" izdelani velikanski memorandum je naredil na c. k. deželno vlado tak strašansk vtisek, da je izbrisala še 3. točko (o gozdnih zadevah gorenskih), in da po takem ste ostale le dve točki (slovenski jezik v šolah in uradnijah in pa pomočno društvo), kterih slišati bi smeli taboriti pod Triglavom! Taborski odbor, zeló nevoljen, da se taboru v Lescah prepoveduje, kar se je dovolilo vsem drugim taborom na Slovenskem, je poslal pritožbo do ministerstva na Dunaj in pričakuje zdaj rešitve, nadjaje se, da Hohenwarthovo ministerstvo ne bode branilo tega, kar je brez ovire dopuščalo ministerstvo Giskrino. Združenje Slovencev je vendar pač točka, po vseh taborih že 3 leti brez nevarnosti za Avstrijo obravnana, nikomur spotikljiva, ki jo tedaj že vrabci po strehah pojó, — gozdne zadeve obravnal je tudi tabor na Notranjskem, a ni se podrl svét, — in da bi se govorilo o novem položaji ljudskih naših šol, Bogme! da ne bi še bilo „brezvercev" konec, če tudi sta „Slov. Nar." in po njem uradna „Laibacherica" to točko za neugodno razglasila! — V tacih okoliščinah tedaj radovedni pričakujemo odloka iz Dunaja, da vidimo, ali je birokracija pod ministerstvom grofa Hohenwartha, ki se vsem narodom avstrijskim prijazna kaže, še bolj mogočna kakor je bila pod ministerstvom Giskre, kteremu so Slovani bili trn v peti.

Iz Polhovega Gradca. (*Očitna zahvala.*) Tukajšnji šolski bukvarnici je podaril g. Ludevik Dimic, c. kr. gozdni cenilni referent, vsa dela, kar jih je slovenska „Matica" izdala. Ker se je gosp. Dimic s tem koristnim darom naše šole tako blagodušno spominjal, in naše, posebno nedeljske učence prav zeló razveselil, štejem si v dolžnost, da se v imenu naše šole in šolske mladine gosp. daritelju presrčno zahvaljujem.

Franjo Papler, učitelj.

Kamnik 28. maja. (*Beseda v čitalnici*) 21. t. m. je bila od začetka do konca izvrstna. V igri „Županova Micka" so se igralci in igralke velike hvale vredne skazali. Slava jim! Bivši čitalničin tajnik gosp. Val. Treun, ki zapustí Kamnik, je pred odhodom svojim pri tej besedi k stanovitnosti in srčnosti spodbujal čitalnico, kteri izvrstno marljiv delavec je bil on ves čas njenega obstoja; zastran tega in sploh zarad svojega poštenega in priljudnega obnašanja in svojega domoljubja iskrenega je bil spoštovan in ljubljen, pa tudi marsikteremu nasprotniku trn v peti. Protivniki se nadjajo zdaj propada čitalnice, — al prazen je njihov strah. Pogrešala ga bo čitalnica zeló, prav zeló, al ona stojí trdno in stala bo za naprej. Njemu se je za ve-

liki trud zahvalil v imenu čitalnice g. podpredsednik, prebravši pismo preč. dr. Jan. Bleiweisa k 3. obletnici čitalnice, ktero je bilo z gromovitimi „slava“ dr. Bleiweisu, sprejeto. Gosp. Treunu pa še očitno izrekamo srčno zahvalo za nevtrudljivo delovanje njegovo, in čestitamo Idriji, ki po njem dobí krepko in pošteno národno moč. Odbor.

Iz Kranja. (*Darila za spominek S. Jenkov.*) Od 1. naznanila, s kterim je bilo izkazanih 179 gold. 40 kr., je došlo po gosp. dr. Poklukarju ostanek nabire za pogreb 19 gold., po gosp. dr. Mencingerju 14 gold., od gosp. dr. Rapoca 1 gold., od gosp. dr. Jos. Kovača 2 gold., od gosp. Fr. Bradaške, gim. ravnatelja v Varaždinu 1 gold., od gosp. Drag. Šavnika v Kranji 5 gold., od gosp. dr. Prevca v Kranji 5 gold., od vredništva „Zvona“ 5 gld., od vredništva „Pavlihe“ 2 gld., od gosp. M. Pirca v Kranji 5 gold., od gosp. L. Jugovica v Kranji 5 gold., od gosp. Drag. Peca v Kranji 2 gold., od gosp. Luka Robiča v Postojni 5 gold., od gosp. Fr. Krisperja v Kranji 2 gold., od gosp. dekana Janeza Reša v Kranji 2 gold., od gosp. Ant. Mežnarca v Kranji 1 gold., od gosp. Al. Kunstla v Kranji 1 gold., od gosp. Jak. Vindišerja v Velesovem 2 gold., skupaj 263 gold. 40 kr., od kterih je naloženih 261 gold. v ljubljanski hranilnici.

F. Sajovic,
blagajnik za Jenkov spominek.

Iz Ljubljane. Ker se je bivši c. k. deželni predsednik baron Conrad danes podal na novo svojo mesto v Linc, so se poslavljali te dni vse oblastnije, deželni odbor, mestni odbor, zbornica trgovska, mnoga društva, kterim je bil ud, itd. V nedeljo se je iz Dunaja vrnil novi c. kr. deželni predsednik pl. Wurzbach, in včeraj so se mu začeli predstavljati c. kr. uradniki, profesorji itd. Kdo na njegovo mesto stopi za deželnega glavarja, ni še celó nič znano; vse, kar se zdaj o tem govorí in piše, so le misli, ki jih ugiba ta ali uni. Parlamentarni običaj od pošteno ustavnega ministerstva zahteva, da Njega Veličanstvo za imenovanje na to mesto predlaga možá iz večine deželnega zbora, dokler ne dobodo deželni zbori sami pravico, voliti si svojega predsednika in podpredsednika, kar je zahteval tudi naš deželni zbor v svojem predlogu l. 1869., ki se je po predlogu dr. Zarnika, ko je nasvetoval prenaredbo §. 4. deželnega reda, glasil tako-le: „Deželni zbor, da ga potem vodi, voli si iz svoje sredíne deželnega poglavarja in njegovega namestnika“. Dr. Zarnik je v seji 15. oktobra leta 1869. (stenograf. zapisnik 14. seje) podpiral ta predlog, kazaje na parlamentarne običaje vnanjih držav, na sedanji običaj državnega zbora dunajskega in ogerskega, na deželni zbor hrvaški in na enak predlog gališkega deželnega zbora, tako vsestransko in prepričalno, da se proti temu ne dá ne besedice ugovarjati. Rekel je, da to je „temelj liberalnega parlamentarizma“. V obširnem izvrstnem govoru, ki bi ga radi celega natisnili, ako bi nam prostor to pripuščal, je konečno rekel to-le: „Tam, kjer se narodove pravice tlačijo in teptajo, kjer psevdoliberalizem vlada, gotovo vlada imenuje predsednika, in to ravno se godí pri nas v kranjskem deželnem zboru. Parlamentarno dostojanstvo in parlamentarni red na celem svetu pa tirja, da ondi, kjer že vlada deželnega glavarja imenuje, vzame ga iz večine, podpredsednika pa iz manjšine. Pri nas pa vlada tako ravná, da, če bi le trije nemškutarji v zboru sedeli, gotovo bi si iz teh treh izvolila predsednika! Kajti v tem je izražen njen princip (in tukaj gré le za princip in te moje besede se ne tičejo osébe našega sedanjega velečastitega gospoda predsednika, ki nepristransko vodi razprave v našem zboru); njen princip — pravim — pa je: zaničevati naš zbor in s tem narod naš, kolikor je mogoče“. — Predlog dr. Zarnikov je bil sprejet in leží zdaj na Dunaji na mizi novega ministerstva. Če tudi morebiti zdaj še ne obveljá ta sklep deželnega zbora našega, da si sam voli predsednika (deželnega glavarja), ker to vprašanje utegne biti v zvezi z nameravano prenaredbo volilnega reda po vseh deželah, ga vendar lahko reši ministerstvo vsaj pošteno ustavno tako, da iz večine deželnega zbora nasvetuje cesarju imenovanje deželnega glavarja. Radovedni tedaj čakamo: ali je ministerstvo res djanska volja, vsaj po prislovici naši „kamen do kamenja palača“ polagoma delati na spravo (zadovoljstvo) narodov.

— (*C. k. okrajnih zdravnikov*) je po novi, za našo deželo zeló neugodni napravi zdaj le pet, namesti prejšnjih deset, in sicer: v Ljubljani za okraj ljubljanski in kamniški dr. Gauster, — v Kranji za celo gorensko stran dr. Maly, — v Postojni za celo Notranjsko dr. Razpet, — v Novem mestu za novomeški, krški in litijski okraj dr. Bučar, — za okraj kočevski dr. Böhm; — bivši okrajni zdravnik krški dr. Kapler je prišel za koncipista v zdravstveni oddelek c. k. deželne vlade. — Ta nova osnova okrajnih zdravnikov je še maslo Giskrinega ministerstva, ki se opira na to, da se je sicer zboljšala plača novim okrajnim zdravnikom, deželi pa jih vzelo 5, češ, da bodo že občine ustanovile si tako imenovane občinske (komunske) zdravnike in si jih same plačevale. Deželni odbor, c. k. deželna vlada in zdravstveni svèt so ugovarjali proti tolikošnemu zmanjšanju okrajnih zdravnikov, al bilo je vse zastonj, — na Dunaji so tako hoteli, če tudi so drugim deželam po novi osnovi več okrajnih zdravnikov pustili, kakor le polovico prejšnjih na Kranjskem. Treba, da deželni zbor svoj glas povzdigne zoper to dvojno mero.

— Predsednik c. kr. deželne sodnije v Ljubljani dr. Lušin je poslavljen z viteštvom Leopoldovega reda.

— (*Brambovce kranjske*) je fml. baron Morhamer, ki je bil 20. dne t. m. po končanih 6tedenskih vojaških vajah priča tukajšnjih preskušinj, tako živo pohvalil, da radostni to pohvalo razglasimo po deželi. Gospod general se je čudil, da naši fantje brambovci, ki niso tako kakor navadni vojaki v večnih vajah, so se v tako kratkem času izvrstno izurili v vojaščini. Zaslužena je tedaj bila pohvala, ki jo je izrekel oficirjem in vojakom. Mi pa dostavljamo tej živi hvali ravno tako živo željo, naj bí se naši fantje izurjevali v poštenem pravilnem slovenskem jeziku, a ne v grdo spačeni „kranjski šprahi“, in naj bi se, kakor v druzih jezicih, izdale za to potrebne podučne knjige tudi v slovenskem jeziku. Spodobi se, da se tudi Slovencem, toliko hvaljenim vojakom, dá to, kar se je dalo drugim narodom, in da tudi krdela vojaška prešine ravnopravnost národna o tem, kar je gotovo le na korist vojaški spretnosti!

— (*Matica*) ravnokar razpošilja 3 lične zemljovide: Ameriko severno, Ameriko južno in Azijo, ki jih je v kamen rezal in natisnil F. Köke na Dunaji. — Danes popoldne ima odbor svojo 21. skupščino, v kteri odbornik in tajnik prof. Lésar poroča o daru Njega c. kr. apost. veličanstva, o privoljenji lastne tiskarnice, o dopisu srbskega učenega društva, naj se na svetlo dá „Општи научни речник на српско-хрватском и булгарском језику“; o dr. L. Tomanovih in njegove sopruge Josipine Turnogradske še nenatisnjenih pesmih in spisih itd., — gospodarski odsek o dopisih banke „Slavije“, o lanskem računu. Vrh tega pride v obravnavo prof. Tušekov predlog: naj Matica na svitlo dá 6 zvezkov o človeških delih, — dr. Raz-

lagov nasvet o izdavanji „malega naučnega slovnika“ in poročilo odseka za Trstenjakov predlog o izdavanji šolskih knjig, in posamesnih odbornikov nasvetje.

— Zanimivo utegne biti našim čitateljem, da zvedó, kolikšni so zakladi, ki so izročeni deželnemu odboru in ki jih v svoji oskrbi ima deželna blagajnica. Ne samo, da gospodarstvo s tolikimi zakladi prizadeva dela veliko, treba jej je tudi prav natančnega poslovanja. Pregled doli sestavljeni kaže med drugim tudi to, da je malo dežel, kjer bi dijaki (študentje) vživali toliko štipendij kakor na Kranjskem. Evo pregled zakladov!

Zaklad	v gotovini: gold.	kr.	v obligacijah: gold.	kr.	Primankljej: gold.	kr.
kranjske zemlj. odveze	29.711	12½	2290	—	—	—
depoziti „ „	24	49½	4400	—	—	—
deželni	27.741	84½	840.150	—	—	—
gledališčni	—	—	19.000	—	22	34
delalnični	2627	45	2050	—	—	—
bolnišni	—	—	49.235	—	2847	24½
norišni	—	—	1538	15	1067	20
porodnišni	—	—	1800	—	472	91½
najdenišni	90	34½	7100	—	—	—
splošni depoziti	484	48½	10.260	—	—	—
deželo-kulturni	691	83½	14.450	—	—	—
muzealni	337	26½	29.200	—	—	—
normalno-šolski	794	93	12.800	—	—	—
norišni stavbeni	101	7½	93.850	—	—	—
dijaški	4639	11½	400.843	3	—	—
kranjskih deklišk. ustan.	186	20½	22.847	—	—	—
Glavarjev	7	72½	137.730	—	—	—
sirotinski	1	66	217.580	—	—	—
Kalistrove ustanove	675	41½	82.158	—	—	—
Ilirske ustanove	462	47½	6650	—	—	—
baron Flödnikov	1579	34	46.100	—	—	—
Holdheim & Wolfov	1259	53	27.580	—	—	—
Savravov	70	3½	2700	—	—	—
cesarice Elizabete invalid.	2	26	3545	—	—	—
invalidnih ustanov	271	15½	3851	—	—	—
invalidni ljublj. gospá	278	17	12.350	—	—	—
Znesek	72.037	93½	2,052.057	18	4409	70
Ostanek	67.628	23½	2,052.057	18	—	—

— (*Binkoštno nedeljo*) je birmancev bilo sila veliko. — Binkoštni pondeljek je na železnicah na gorensko in notranjsko stran bilo jako živahno. V postojnsko jamo je prišlo letos na tisoče tujcev iz vseh krajev, prav veliko tudi iz Dunaja. Ker tudi vreme ni moglo lepše biti kakor je bilo, so vsi jako zadovoljni se vrnili proti domu.

— (*Feuerwehr*) se je v saboto zvečer sprehajala po mestu ognja iskaje, ko je zunaj za sv. Krištofom kozolec gorel in pogorel. Z grada smo natanko slišali glas, da poleg Rudolfovega kolodvora gorí; feuerwehristi pa so koračili naprej k sv. Jakobu; ko so slišali, da ondi nič ne gorí, so se vsuli proti Poljanam; ko tudi ondi ni bilo nič gasiti, so se spet vrnili po mestu nazaj, dokler niso prišli na pravi sled, kjer že ni bilo nič gasiti. Ni je res nesrečnejše naprave, kakor je ta „feuerwehr“; le nedeljske eksercicije, kjer nič ni gasiti, se jej posrečijo.

— (*Govorniških váj*) drugi večer na podlagi Razlagovega govora „o slovenskem časnikarstvu“ v prvem večeru je prihodnjo saboto zvečer ob pol osmih v čitalnični dvorani. Vabijo se vljudno čast. udje Slovenije in čitalnice. Odbor.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — V zbornici poslancev je bila razprava o adresi (pismu do cesarja) po dvadnevnem boji v petek končana; z večino 25 nemških in 2 judovskih glasov (Kurande in Blitzfelda) je bila sprejeta; glasovalo je za-njo 93 nemških centralistov, proti njej pa 66 njim nasprotnih poslancev. Kakošna osoda čaka to adreso, lahko se ugane, kajti ministerstvo še dandanes stojí trdno in njega predsednik grof Hohenwarth, ki je kolovodjem centralističnim v tej razpravi kar naravnost v obraz povedal, kako puhla je bila njih vlada, ko so 3 leta krmilo v svojih rokah imeli, jim je odkritosrčno to-le rekel: „Vse v Avstriji: zbornica in ljudstvo hrepeni po notranjem miru. Razloček je le ta, da adresa ta mir hoče doseči na poti sile, vlada sedanja pa na poti sprave“. „Razsodba pa, kaj je med tema dvema potoma bolje, stojí pri Njega Veličanstvu cesarju“. Nasprotniki adrese in decemberske ustave so temeljito dokazali pogubivne namere centralistične klike, njeni zagovorniki pa so godli navadno pesem, da le decemberska ustava in direktne volitve pripeljejo Cislajtanijo v paradiž; le pemski Nemec Pikert se ni potuhnil in žugal — s 40 milijoni Nemcev! Med govorniki naše stranke so se odlikovali dr. Costa (za Slovence), baron Giovanelli (za Tirolce), Čerkavski in Klačko (za Poljake), Danilo (za Dalmatince), — izmed ustavovercev so govorili Blitzfeld, korar Ginzel, Chlumecki in Fux, ki je spet tako vpil, da ga je že na mostovžu slišal, kdor ga je hotel poslušati. Bilo je še več govornikov vpisanih; al obveljal je sklep, da bodi konec debati. Le Herbst, kot poročevalec, je še jahal centralistično kljuso, za njim pa je grof Hohenwarth poprijel besedo in danes „nezmotljivim“ decembristom take drobil, da so si morali na prsi trkati „mea culpa“, „mea maxima culpa“, ako le še iskrica poštenja v njih živi. „Vsaj ste imeli leta in leta krmilo vladno v rokah, in kaj ste dovršili? Prepozno so se Vam oči odprle“ — v tem smislu je grehe njihove našteval in resnico govoril. — Mi bi le želeli, da ne odlaša Hohenwarthovo ministerstvo, kar je brž treba dovršiti in tedaj ne pride „prepozno“ kakor Belkredi in Potocki.

Hrvaško. — Po dovršenih volitvah v Zagrebu bile so včeraj volitve v Djakovu in Virovitici, in danes so v okraji županije Virovitiške; zdaj so še 1., 3., 5., 6., 7. in 10. junija v dotičnih okrajih. Ni dvombe, da se narodu hrvaškemu na čast in na blagor trojedne kraljevine tudi te volitve izvršijo tako srečno kakor prve, in da potem se začne revizija radikalna nesrečne Andrassy-eve pogodbe ogersko-hrvaške.

Francosko. Iz Pariza 28. maja. — Danes je konec strašnih dni, ki smo jih doživeli, in kakoršnih zgodovina nima zapisanih v svojih listih od onih časov, ko so mesta Jeruzalem, Rim, Oglej in Moskova postala razvaline. Požigali, podirali poslopja in morili so kolovodji puntarske vlade še zadnje dni tako, da je bilo groza. 64 veljavnih mož, ki so jih imeli že delj časa zaprte, med njimi nadškofa parižkega, so zadavili. Okoli 50.000 druzih ljudí so našli mrtvih po hišah, kletih itd. Škoda denarna je tù veča, kakor znaša plača, ki jo Francozi morajo odrajtati Prusom. Kolovodji grozoviti pa so jo v balonih popihali iz Pariza. Na binkoštno nedeljo ni bilo nobenega teh trinogov več v mestu.

Listnica vredništva. Gosp. v Metl: Razjasnilo prejeli in po Vašem zagotovilu obžalujemo, da se je vrinila pomota.

Kursi na Dunaji 30. maja.

5% metaliki 59 fl. 35 kr.	Ažijo srebra 122 fl. 40 kr.
Narodno posojilo 69 fl. 10 kr.	Napoleondori 9 fl. 89 kr.

Odgovorni vrednik: Jožef Golé. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik v Ljubljani.